

Міністерство освіти і науки України
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Луганська обласна організація Української спілки краєзнавців
Луганське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Луганський відділ Українського Географічного товариства
Газета «Краєзнавство. Географія. Туризм»

ПРИРОДНО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ ТА СУСПІЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ КОМПЛЕКСИ РЕГІОНІВ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ, СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої
70-річчю від часу утворення Луганської області*

*27 – 29 травня 2008 року,
м. Луганськ*

Луганськ
«Альма-матер»
2008

УДК 911.001

ББК 65.04

П 77

П 77 Природно-територіальні та суспільно-географічні комплекси регіонів: історія формування, стан, проблеми, перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю від часу утворення Луганської області. 27 – 29 травня 2008 р., м. Луганськ / Відп. ред. Ю. О. Кисельов. – Луганськ: Альма-матер, 2008. – 199 с.

Редакційна колегія:

доктор геогр. наук П. Г. Шищенко,
доктор геогр. наук Г. І. Денисик,
доктор геогр. наук А. І. Доценко,
кандидат геогр. наук, доктор пед. наук Л. І. Зеленська,
доктор геогр. наук С. І. Іщук,
доктор геогр. наук Ж. М. Матвіїшина,
кандидат геогр. наук О. О. Кисельова,
кандидат геогр. наук Ю. О. Кисельов.

У збірнику висвітлено актуальні проблеми досліджень природно-територіальних та суспільно-географічних комплексів України, а також суміжних регіонів Російської Федерації. Окремі статті присвячені питанням теоретичної географії та методики викладання географії.

УДК 911.001

ББК 65.04

Тексти подаються мовою оригіналу
та в редакції авторів

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 25.04.2008 р.)*

© Колектив авторів, 2008

© Альма-матер, 2008

I. ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ	
Шищенко П.Г., Олійник Я.Б., Дмитрук О.Ю. Діяльсний підхід у розвитку вищої базової географічної освіти в Україні	3
Денисюк Г.І. Регіональні природничо-географічні дослідження	8
Доценко А.І. Проблеми географічного українознавства у контексті українізації поселень Донбасу	9
Зеленська Л.І. Сценарій підготовки екскурсиводів в регіоні (на прикладі Дніпропетровської області)	11
Іщук С.І., Гладкий О.В. Особливості застосування концепції твк та промислових кластерів при дослідженні промислово-агломераційних утворень	12
Ковальчук І.П., Євсюков Т.О. Геоінформаційно-картографічне моделювання соціально-економічних проблем землекористувань	16
Матвійшина Ж.М., Пархоменко О.Г. Палеопедологічні дослідження захисного валу раннього залізного віку на Черкащині	19
Немець Л.М., Вірченко П.А. Суспільно-географічний аналіз підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у Харківській області за роки незалежності	23
Сивий М.Я. Методологічні підходи до вивчення мінерально-сировинних ресурсів	26
Толчів О.Г. Етапна еволюція географічних парадигм: землеопис –землезнавство – конструктивна географія – планування територій	29
Єфименко В.І., Слоньова Т.І. Луганщина: 70 років соціально-економічного розвитку	30
II. ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Белоусова Н.В. Сучасна водогосподарська ситуація в Луганській області та проблеми водокористування.....	33
Бондаренко Ю.Г. Історичні аспекти створення і дослідження природно-заповідних об'єктів	34
Василенко Т.А. До історії вивчення мінерально-сировинної бази Кривбасу	37
Галамай Ю.С. Способи відновлення териконівих ландшафтів	40
Исаева Р.Я., Курдюкова О.Н. Охрана лекарственных растений Луганской области	41
Кармазиненко С.П. Макро- і міроморфологічні особливості чорноземів звичайних південних в межах степової зони України	42
Кисельова О.О. Геологічні чинники розвитку яружної ерозії на Донецькому кряжі	45
Кисельова О.О. Інформаційний потенціал топографічних карт для вивчення яружної ерозії	47
Кисельов Ю.О., Пічугіна І.В. Еколого-економічне районування території Донбасу у світлі сьогодення	48
Кокус В.В. Внесок краєзнавчих осередків Поділля у розвиток зоологічних досліджень краю в 20-х-30-х роках ХХ ст.	50
Кононов Ю.И., Лопатина Е.Ю., Марушкевич М.Т. Ювенилизация земной поверхности и ее значение	53
Крамчанников Н.Н. Геоэкологические проблемы Белгородского водохранилища в условиях антропогенного пресса и основные пути оптимизации его природопользования	55
Лобанова Н.А. Природно-экологические закономерности развития равнинно-степных ландшафтов Волгоградской области	58
Нейман А.М. Методика складання атласу хмар	60
Совгіра С.В., Берчак В.С. Урочище „Княгиня”: просторово-часовий аспект	61
Талах О.В. Гіпсографічна крива Луганської області	62
Удовиченко Н.И. Местонахождения палеогеновых позвоночных Луганской области 63	
Чеболда І.Ю. Потенціал лісових ресурсів сталого розвитку	66
Седов С.А. Перспективи розвитку краєзнавчого туризму в Луганській області	69
III. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	
Аляев В.А., Аляева О.Е. О роли населения в хозяйственном развитии Волгоградской области в конце XIX-XX вв.	71
Афанасьев О.Е. Концептуальні засади дослідження топонімічної атрактивності території міста	74
Барановський М.О. Депресивність промислових регіонів (на прикладі Луганської області)	76
Бацманова Л.С. К вопросу об эффективности реструктуризации угольной отрасли в старопромышленном регионе – Луганщине	79
Васильева Л.Д., Молодецкии А.Э. Сергеевка и Албена: сравнение рекреационного потенциала курортов Украины и Болгарии	81
Воловик Л.М. Суспільно – географічні дослідження впливу столиці на периферійні райони	84
Гененко И.А., Корнилов А.Г., Пирогова И.В. Оптимизация общественного природопользования сельских населенных пунктов Белгородской области (на примере с. Зинандино Ракитянского района)	87
Грицюк Д.Ю., Бугай Ю.О. Суспільно-географічні аспекти реалізації регіональної політики у форматі досвіду держав ЄС	89
Гринюк Т.А., Молзовий А.А. Маркетингово-географічні дослідження як новий науково-прикладний напрям суспільної географії	90
Деточенко Л.В. Особенности развития международного туризма в Африканском регионе	91

	Єфименко В.І., Фетисова Н.М., Михайличенко А.І. Регіональний аналіз стану здоров'я населення (на прикладі Краснодонського регіону)	94
	Заваріка Г.М. Трансформація сільського розселення населення Луганської області	96
	Зуб Л.В. Шляхи подолання депопуляції населення у регіоні (на прикладі Тернопільської області)	98
3	Кисельов Ю.О. „Нова географія” Е. Банзе та геософія А. Піскозуба: спроба порівняльного аналізу	100
8	Ковальова Є.М. Деякі аспекти стану здоров'я населення Донецької області	101
9	Кононов Ю.И. Значение территориальной организации для контроля и регулирования состояния	
11	природно-производственных систем Донбасса	103
	Корнус А.О., Корнус О.Г. Демографічний потенціал Луганської області та його частка у демографічному	
12	потенціалі північно-східного регіону України	104
	Кошелюк В.А. Проблеми соціально-економічного розвитку промислових областей України,	
16	як відображення недосконалої функціонально-територіальної структури господарства	107
	Кузищин А.В. До питання періодизації соціально-географічних досліджень в Україні	108
19	Літинська О.М. Функціонування регіонального ринку продовольчих товарів	110
	Логвин М.М. Сучасна демографічна поведінка населення та духовне середовище	112
23	Макогон А.Е. Современные проблемы функционирования предприятий угольной промышленности в	
26	Луганской области (на примере шахты «Красный партизан»)	116
	Мариняк Я.О. Розвиток та сучасний стан готельного бізнесу в Україні	119
29	Мартынюк А.А., Мартынюк А.М. Международный туризм в системе внешнеэкономических связей	122
30	Магросов В.Д., Гаврюшенко Г.В. Проблеми визначення критеріїв депресивності територій	125
	Мельник І.Г., Гасвеська Н.С. Демографічні фактори внутрішньорегіональної диференціації бідності	
33	в Луганській області	128
34	Микитюк В.М. Сільська місцевість: суть та основні чинники розвитку	131
	Молодцевский А.Э., Царук Л.О. Рекреационно-туристические возможности развития молодого города	
37	Причерноморья	132
40	Моргунова О.В. Особенности формирования и функционирования системы рыбного прудового хозяйства ..	134
41	Моштакова Н.В. Деякі особливості географії культури (на прикладі Луганської області)	136
х	Олійник Т., Белюсова Н.В. Загальна характеристика захворюваності у Марківському районі	
42	Луганської області	138
45	Паньків Н.М. Транспортна інфраструктура гірських районів львівської області	140
47	Пилипенко Г.П., Суворовська О.Л. Ризики при інтенсифікації використання агроландшафтів	142
48	Початков А.А. Динамика и территориальные различия автодорожной сети Воронежской области	143
	Пуригина Ю. Територіальні й структурні особливості стану здоров'я населення Луганської області	146
50	Руніца О.І. Санаторно-курортна мережа регіону та її дослідження (на прикладі Тернопільської області)	147
53	Савюк О.Ю. Суспільно-географічні аспекти вимірювання та аналізу якості життя сільського населення	
якого	Одеського регіону	149
55	Сажнева Н.М., Сажнев М.Л., Арсененко А.І., Орловська Т.О., Сорокіна Ц.В. Передумови розвитку	
	рекреації в Україні в ХХ столітті	151
58	Сердюк А.М. Ринкова інфраструктура в системі агропромислового виробництва	154
60	Слоньова Т.І., Чикіна Ю.Ю. Місце і роль обласного центру у суспільно-географічному	
61	комплексі Луганщини	155
62	Тітенко З.В. Суспільно-географічні підходи до адміністративного реформування на рівні сільських	
	територіальних громад	157
66	Холявчук Д.І. Природне різноманіття долини середнього Дністра як передумова рекреаційної діяльності	159
69	Шевченко М. Некоторые аспекты инновационного процесса в хозяйственном комплексе	
	Луганской области	161
	Ширшов А.Ф. Эколого-географические проблемы железнодорожного транспорта Волгоградской области ..	162
	Яворська В.В. Особливості впливу статтево-вікової структури населення на формування геодемографічних	
71	процесів регіону	164
74	Янковська Л.В. Гідрологічні заповідні об'єкти Тернопільської області та їх рекреаційне значення	166
76	Яснок Т.Є. Суспільно-географічні основи інтегрального вивчення паливно-енергетичного	
	комплексу України	169
79	Гавриленко О.П. Промислові геотехсистеми лісостепу України та шляхи їх оптимізації	171
81	IV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	
84	Бурлаченко К.В., Слоньова Т.І. Освітній комплекс Луганщини за 70 років розвитку:	
	динамічні та структурні зміни	175
87	Гринюк Т.А., Буткалюк К.О. Педагогічні кадри у світовому освітньому середовищі і функціонування	
	ринку праці	177
89	Ештокин А.Н. Обработка угловых измерений в замкнутом геодезическом ходе с помощью	
	электронных таблиц Microsoft Excel	179
90	Михайлова Н.М. Екологічне виховання школярів як складова роботи гуртків еколого-натуралістичного	
91	напряму при географічному пізнанні рідного краю	183

Сорокина Г.А. Экологическое образование специалистов сферы туризма как составная часть их специальной подготовки	184
Ступникова А.Д. Практические работы как средство формирования ключевых компетенций учащихся	185
Тімець О.В. Сучасні тенденції розвитку географічної освіти в зарубіжжі	187
Трегубенко О.М. Про необхідність історико-педагогічного аналізу розвитку географічної освіти в Україні ..	189
Филипенко Т.А. Применение проектных технологий на уроках географии	189
Часнікова О.В. Організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності з основ економіки вчителів географії в післядипломній освіті	191
Шевчук С.М. Географічне джерелознавство	194

—
П
—

революція, що утверджує якісно нову наукову картину світу, майже неспівставну з традиційною фізичною картиною світу; людство вступає у постіндустріальну та інформаційну стадію свого розвитку.

Револуційний прорив людства до інформаційних технологій, у якому активну, подекуди провідну участь приймають і географи, призвів до виникнення геоінформаційної парадигми у географічній науці. Йдеться не про "географізацію" інформаційних технологій, а про формування якісного нового загальнонаукового напрямку - геоінформатики, який блискавично поширився у всіх галузях знання та практики. Географія лишається єдиною наукою, яка своєю предметною областю охоплює природу-населення-господарство у їх протирічливій та нерозривній єдності. Головний суспільний попит на географічні дослідження нині полягає в розумному облаштуванні географічного середовища, в обґрунтуванні раціональної територіальної організації життєдіяльності суспільства.

Головною парадигмою сучасної географії виступає планування територій (геопланування), яке було започатковане у 1990-х роках у європейських країнах. У широкому розумінні, будь-які географічні карти, схеми районувань, регіоналізацій, зонувань можуть бути використанні для планування територій. Але у більш загальному й конкретизованому вигляді йдеться про два напрями географічних розробок:

1) формування природних каркасів екологічної безпеки територій у вигляді так званих екологічних мереж (екомереж);

2) картографування різних видів господарського використання територій та аналіз каркасів антропогенно-техногенних навантажень на природне середовище.

Цільова настанова геопланування - поєднаний і співставний аналіз таких розробок, встановлення напружених і "гарячих" точок і ареалів, в межах яких наявні антропогенно-техногенні навантаження перевищують граничні норми екологічної ємкості території, не відповідають їх природно-середовищному статусу. Результатом планування територій є обґрунтування пропозицій і розроблення проектних рішень і схем щодо більш раціональної - екологічно безпечної та економічно ефективної, територіальної організації суспільства.

Дослідження з геопланування можуть здаватися суто теоретичними роздумами та методологічними пошуками. Але це не так. Масштабні програми планування територій регіонів реалізуються в Європі, починаючи з 1990-х років. За постановою Кабінету Міністрів України (2000 р.) була розроблена "Генеральна схема планування території України", яка була відзначена Державною премією України (2003 р.). Нині ця робота продовжується на рівні регіонів країни.

У 1995 р. країни ЄС затвердили так звану Севільську стратегію з формування Всеєвропейської (Пан'європейської) екологічної мережі. Наприкінці 1990-х років була затверджена програма створення екомережі країн Східної Європи - Смарагдової екологічної мережі, як доповнення та продовження Всеєвропейської екомережі. В Україні прийняті закони "Про програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" (2000 р.) та "Про екологічну мережу" (2004 р.), Кабінет Міністрів України своєю постановою (2000 р.) зобов'язав уряд АРК та обласні державні адміністрації розробити концепції та програми формування регіональних екологічних мереж. Показово, що такі концепції та програми були розроблені у тих регіонах, де є потужні центри географічної освіти та науки.

Планування територій (геопланування) та формування екологічних мереж - міжнародних, національних, регіональних, повинні стати головними напрямками сучасної теоретичної й прикладної географії і увійти відповідними курсами й дисциплінами до навчальних планів і програм університетської географічної освіти.

В.І. Єфименко, доц., к. г. н.; Т.І. Слонова, доц., к. г. н.
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛУГАНЩИНА: 70 РОКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Формування господарського комплексу на території Луганської області починалося, перш за все, за рахунок природних ресурсів краю. Селяни, які заселяли Дике поле, приваблювали вільні родючі землі. З початком розвитку капіталізму почався активний видобуток кам'яного вугілля, який широко використовується у металургії та на транспорті. Бурхливий економічний розвиток території сучасної Луганської області розпочався у другій половині XIX ст. у зв'язку з освоєнням Донецького кам'яновугільного басейну та становленням чорної металургії на півдні російської імперії. У кінці XIX - на початку XX ст. сюди починає приходити іноземний капітал, який обумовлює появу промислових новобудов, наприклад, паровозобудівного заводу німецького підприємця Гартмана у Луганську, Донецького содового заводу у Лисичанську, вальцюробного заводу у Шмідтівці (Лутугино), тощо. У той час у краї були одні з найбільших у Росії темпів зростання населення.

Наступним етапом розвитку Луганщини були 20-30-і роки XX ст. За цей час відбулося відновлення порушеного революційними подіями та громадянською війною господарства. Незважаючи на розвиток господарства краю дала нова хвиля індустріалізації. Збільшуються потужності старих підприємств, створюються нові промислові об'єкти, стають до ладу нові шахти.

З метою підвищення ефективності управління вугільною промисловістю в Україні Президія Верховної ради СРСР 3 червня 1938 року зі складу Сталінської (Донецької) області була виділена Луганська область (з 1938 р.

по 1958 р. та з 1970 р. по 1990 р. Ворошиловградська). До її складу увійшли 4 міста та 28 адміністративних районів. За переписом населення 1939 р. чисельність населення області становила 1837 тис. осіб, тому числі 1709 тис. осіб (65,8%) міського та 628 тис. осіб (34,2%) сільського населення. У жовтні 1939 р. мережа міських поселень значно розширилася. До категорії міст було віднесено ще 15 населених пунктів.

На території області на кінець 30-х років працювали 128 шахт, які видобували 45% вугілля всього Донбасу, біля 400 заводів і фабрик, 1060 колгоспів, 99 радгоспів, 49 МТС. Була створена значна соціальна сфера. Так, наприклад, на території області нараховувалось 125 лікарняних закладів, на 8,2 тис. ліжок, працювали 977 лікарів усіх спеціальностей, 5339 осіб середнього медичного персоналу. В 1168 школах навчалось 344,3 тис. учнів, у 5 вищих навчальних закладах – 5900 студентів, в технікумах – 7300 учнів [2, с. 107].

Після закінчення німецько-фашистської окупації Луганщина за короткий термін відновлює і нарощує свій промисловий потенціал. Наприклад, уже в 1957 р. промисловість області виробляла продукції в 2,5 рази більше, ніж у 1940 р. [1, с. 13]. Значного розвитку господарство Луганщини набуло у 60-80-і роки. Будівництво електростанції (м. Щастя) значно підвищило енергетичні можливості області. У місті-новобудові Северодонецьк створено потужний центр хімічної промисловості. Промисловий комплекс розширюється за рахунок введення до ладу нових підприємств легкої та харчової промисловості. В області з'являється нафтопереробка (Лисичанськ), виробництво картону т(Рубіжне). Максимального розвитку досягає вугільна промисловість. У південній частині області були збудовані нові потужні шахти. Щорічний видобуток вугілля перевищує 70 млн. тон. У порівнянні з 1940 р випуск промислової продукції збільшився у 1960 році в 6,9 рази, а в 1985 р. – у 12,3 рази [1, с. 13].

У другій половині ХХ ст. набуває значення ще один важливий ресурс, а саме, - трудовий. На Луганщині формується потужний загін робітників, інженерів, науково-технічного персоналу високої кваліфікації, які і забезпечили значний розвиток усіх галузей господарства. Отже, у другій половині ХХ ст. на території Луганщини було сформовано потужний господарський комплекс з високо розвинутою промисловістю, багатогалузевим сільським господарством, сучасним транспортом, значною за масштабами соціальною сферою. Обличчям області у республіканському поділі праці стали спеціалізація на вугільній, металургійній, машинобудівній та хімічній галузях промисловості.

Останні десятиліття ХХ ст. стало для соціально-економічного комплексу краю важким випробуванням. Орієнтоване на забезпечення потреб великої країни, господарство Луганщини залишилося без традиційних ринків сировини та збуту своєї продукції. Перериваються зв'язки промислових підприємств по кооперуванню виробництва. Це, а також загальний кризовий стан економіки країни, призвели до значного падіння у першій половині ХХ ст. обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва. Особливо значним було скорочення виробництва у машинобудуванні та металообробці, енергетиці, промисловості будівельних матеріалів та в легкій промисловості. Так, наприклад, в середині 90-х років видобуток вугілля, виробництво чорних металів, коксу, сталевих труб знизилося до післявоєнного рівня. Тільки з кінця 1997 р. падіння обсягів виробництва призупиняється, а з кінця 90-х років починається помітне поживлення господарської діяльності.

Незважаючи на кризові соціально-економічні явища 90-х років, Луганщина і сьогодні займає одне з провідних місць у господарському комплексі України. Вона займає територію у 26,7 тис. кв. км (%), на якій проживають 2381,9 тис. осіб (% всього населення України). У 2006 р. на її долю приходилося 34,5 % видобутку вугілля, 14,2 % виробництва коксу, 9,0 % –чавуна, 8,7% сталі, 19,5% кальцинованої соди, 15,8 % - мінеральних добрив, 41,3 % синтетичних смол і пластмас, 87,7 % - скла віконного, 26,9% - картону, 37,9% бензину, 100 % магістральних тепловозів країни [3, с.378]. За загальним обсягом промислового виробництва область займає п'яте місце в Україні. За загальною чисельністю підприємств Луганщина знаходиться на четвертому місці після Донецької, Харківської та Львівської областей [3, с. 77].

У валовому суспільному виробництві області перше місце належить, як і раніше, промисловості, яка представлена практично усіма великими галузями. Провідне місце за вартістю випущеної виробленої промислової продукції та числом зайнятих, займають паливно-енергетична, машинобудівна та хімічна промисловість. Співвідношення цих галузей помітно змінилося: збільшуються частки хімічної та металургійної промисловості і, навпаки, зменшується доля машинобудування.

Для промисловості Луганської області характерні високі рівні виробничої та територіальної концентрації виробництва. У процесі її економічного розвитку тут сформувалися великі промислові вузли: Алчевсько-Стаханівський, Лисичансько-Рубіжанський, Краснолучський, Луганський, Краснодонсько-Свердловський, Антрацитівсько-Ровеньківський. Це свідчить про складну територіальну структуру промислового комплексу Луганщини.

Значні трансформації відбулися також у сільському господарстві, соціальній сфері Луганської області.

Низька економічна ефективність господарства області полягає у тому, що воно має: 1) низький рівень фондоозброєності праці з постійним зниженням обсягу капіталовкладень; 2) екстенсивний розвиток, який не приваблює у достатній мірі нові технології, 3) головні галузі промисловості з високою енерго- та матеріалоємністю; 4) високу питому вагу галузей важкої промисловості, які відзначаються високою капітаємністю; 5) невисокий рівень продуктивності праці, 6) високу ступінь зношеності основних виробничих фондів.

Подальший розвиток господарського комплексу області пов'язаний з необхідністю зміни його галузевої структури, особливо у промисловості, зменшенням енергоємності продукції, що випускається, технічною реконструкцією і переозброєнням підприємств усіх галузей матеріального виробництва, розвитком територій

пріоритетного розвитку, залученням в область іноземних інвестицій, створенням конкурентноздатних підприємницьких структур, які базувались би на національному капіталі та мали форму транснаціональних корпорацій.

Підвищення ефективності функціонування господарського комплексу повинне бути пов'язане з зниження енергоспоживання. Цьому могли сприяти розробка і впровадження проєктів з переробки вугілля в газ, використання шахтних газів, впровадження турбогенераторних установок на ТЕЦ, використання малогабаритних та електро-газотурбінних установок. Технічне переозброєння господарства області потребує значних інвестицій, у тому числі і іноземних. Зараз загальний осяг інвестицій, що поступають у Луганську область складають 5,8 % від їх загальної суми, що надходить в Україну. Заплановано здійснення інвестиційних проєктів, наприклад таких як створення спільних підприємств по виробництву формовочного литва, по створенню нових технологій по переробці шлаків, по впровадженню нового вантажного рухомого складу, тощо.

В сучасних умовах Луганської області не повною мірою використовуються переваги економіко-географічного положення. Державний кордон України, який співпадає з межами Луганської області, поки ще виступає в більшій мірі як економічний бар'єр, ніж як коридор зростання. В умовах розширення економічних зв'язків України з Росією і більш прагматичної та конструктивної оцінки геополітичних реалій, саме через Луганську область можуть пройти транспортні коридори в Поволжя, на Північний Кавказ, в Казахстан. Луганський аеропорт міг би стати важливим транспортним центром повітряних ліній азіатського напрямку.

Виходячи з існуючих систем розселення і необхідності розширення економічного співробітництва з сусідніми областями Росії, Луганщина має добрі передумови для створення зон вільної торгівлі, формування прикордонних міждержавних та міжобласних територіально виробничих комплексів (наприклад, в районах Свердловськ (Україна) – Кам'янськ-Шахтинський (Росія), Мілове (Україна) - Чертково (Росія).

Вагомим стимулом для подальшого економічного розвитку області можуть стати достатньо розвинута мережа транспортних комунікацій. Область має значну густоту транспортної мережі. Область відзначається досить високим освітнім рівнем населення, що є основою формування професійних кадрів високої кваліфікації. Так, наприклад, в 2001 р. На 1000 жителів у віці 15 років і старше приходилося більш як 800 осіб, які мають вищу і середню освіту. Значно розширилася сфера освіти. Так, у ВНЗ I-II рівнів акредитації навчаються 26 тисяч осіб, а у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, більш як 60 тисяч студентів.

Таким чином, в наступні роки у господарському комплексі Луганщини, його структурі повинні відбутися суттєві зміни, що дасть можливість області вийти на новий, ще вищий рівень свого розвитку. Адже „світанком України” її називають не тільки за географічним положенням, а і тому, що саме з цієї землі розпочиналося потужний промисловий розвиток сучасної території України.

Література

1. Луганская область за 50 лет. Сборник статистических материалов.– Донецк: Изд-во „Статистика”. 1967. – 65 с.
2. Маркова А.В. История создания Луганской области. – В кн.: Стан і проблеми природного та соціально-економічного середовища регіонів України // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 65-річчю Луганської області (20-22 травня 2003 р., м. Луганськ. – Луганськ: 2003. с 107
3. Статистичний щорічник Луганської області за 2006 рік. Частина I. – Луганськ: Головне управління статистики в Луганській області, 2007 – 460 с.